

Володимир Мандрагеля

професор, доктор філософських наук,
професор кафедри методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін

Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
Біла Церква, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Предметом розгляду постають питання удосконалення системи професійної освіти і тренінгу у світі та країнах ЄС. Визначені деякі загальні тенденції: посилення ролі роботодавців в освітньому процесі; позитивні результати децентралізації, зростання сектору неформальної зайнятості. Зазначена необхідність запровадження нових форм і методів навчання в умовах переходу до зеленої економіки.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, професійна освіта, тренінг, тенденції, стандарт.

Abstract. The issue of improving the system of professional education and training in the world and EU countries is the subject of consideration. Some general trends are identified: strengthening the role of employers in the educational process; positive results of decentralization, growth of the informal employment sector. The need to introduce new forms and methods of education in the conditions of the transition to a green economy is indicated.

Keywords: professional and technical education, professional education, training, trends, standard.

Постановка проблеми та її актуальність. Останніми роками міжнародні організації, такі як ОЕСР, ЮНЕСКО, ВЕФ, МВФ, СБ приділяють все більшу увагу питанням, пов'язаним з професійною освітою. ЄС також всіляко підтримує розширення європейського співробітництва у сфері професійно-технічної освіти та тренінгу, що зазначено у основоположних принципах копенгагенського процесу (2002 р.), Брюггеському комюніке (2010 р.), рекомендаціях Ради (2020 р.) інших офіційних документах. Імперативна необхідність реалізації концепту навчання впродовж життя, розмиття меж між професійно-технічною та вищою освітою владно диктують необхідність радикальної модернізації змісту, форм та методів освітнього процесу щодо підготовки кваліфікованих працівників. З набуттям 23 червня 2022 р. Україною статусу офіційного кандидата на вступ до ЄС це для нашої країни стає надзвичайно актуальним.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Загальні проблеми розвитку вітчизняної професійної (професійно-технічної) освіти розглядали у своїх працях М. Артюшина, А. Єрмоленко, Р. Зінгер, В. Ковальчук, В. Кремінь, В. Луговий, Г. Романова, Л. Пуховська, П. Саух, В. Сидоренко та інші. Дослідженням європейського досвіду розвитку та реформування системи професійної освіти і тренінгу займалися В. Артемчук,

В. Базелюк, О. Бородієнко, С. Леу, Н. Корчинська, В. Радкевич, О. Радкевич та ін. Питанням удосконалення якості професійно-технічної освіти і тренінгу присвятили свої доповіді та аналітичні матеріали такі авторитетні міжнародні організації як UNEVOC, Cedefop, різноманітні неурядові організації.

Мета статті полягає у розгляді сучасних тенденцій на глобальному та європейському рівнях щодо реформування систем професійно-технічної освіти і тренінгу та можливості використання цього досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на потужні інтеграційні тенденції в ЄС, серед його країн-членів зберігається суттєва різниця у соціально-економічних, культурно-історичних, педагогічних тощо типах професійно-технічної освіти і тренінгу (ПТОТ). Деякі фахівці вважають, що в Європі з середини XVIII ст. сформувалося три чисті моделі ПТОТ: ринкова (Англія); державно-бюрократична (Франція) та дуально-корпоративна (Німеччина) [1, с. 14–17]. При цьому дуальна система ПТОТ Німеччини набула такої популярності, що іноді навіть лунають заклики експортувати її в інші країни як засіб подолання економічних чи соціальних проблем [2, с. 11].

Проте такі заклики безпідставні. Навіть країни, ядро ПТОП яких складає дуальна система, суттєво різняться між собою. Країни з дуальною системою учнівства, де шкільні курси не відіграють значної ролі, це Данія та Швейцарія. Країни зі змішаними системами, де відносно рівномірно розподілені шкільна освіта та дуальні системами учнівства, це Австрія та Нідерланди.

Країни зі шкільною системою та високим рівнем охоплення ПТОП (50–70%) і відсутністю чи невеликою кількістю учнівства – це країни Вишеградської групи, Південно-Східної Європи, а також Фінляндія, Люксембург, Бельгія та Італія. Країни, які можна вважати країнами «загальної освіти» з відносно невеликими системами ПТОП на базі шкіл, це країни Балтії та більшість країн Південної Європи, а також Франція та Швеція [3, с. 3].

Водночас в усіх згаданих та багатьох інших країнах спостерігаються деякі тенденції які можна вважати загальними. Зокрема, це підвищення ролі роботодавців у структурі фінансування, планування та контролю за ПТОТ. Зокрема, у Британії в цьому напрямі певний час доволі ефективно працювали місцеві ради навчання та навичок (LSC), де представники бізнесу мали до 40% місць. Ці органи було скасовано в 2010 р., де їх заступили Агентство фінансування навичок (Skills Funding Agency – SFA) та Агентство навчання молоді (Young People's Learning Agency) [4, с. 17–19]. У Франції позитивно зарекомендував себе процес децентралізації сфери ПТОТ, внаслідок чого заклади отримали більшу автономію [5, с. 7–8].

У Рекомендаціях Ради ЄС від 20 листопада 2020 р. щодо ПТОТ зазначаються декілька важливих напрямків. Система має швидко та ефективно адаптуватися до змін на ринку праці, де на перший план виходять гнучкість і можливості прогресу, інноваційна привабливість в умовах цифрових трансформацій та переходу до «зеленої» економіки.

Особлива увага при цьому привертається питанням сприяння рівності можливостей щодо доступу до ПТОТ, а також формуванню культури забезпечення якості [6].

Важливі тенденції проаналізовані у останній Стратегії ЮНЕСКО щодо ПТОТ на період 2022–2029 рр. Зокрема, йдеться про необхідність враховувати динамічні зміни у технологіях (цифровізація, автоматизація, розвиток штучного інтелекту). Зроблено висновок, що неформальну зайнятість більше не можна вважати ознакою «традиційного» сектора, який буде поступово замінюватися «сучасним» сектором у міру розвитку економіки. Сучасні технологічні зміни кидають виклик офіційному працевлаштуванню та пов'язаними з ним вигодами для працівників. З'являються інноваційні підходи, які можуть допомогти поширити соціальний захист на неформальних працівників і захистити їх від бідності [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Перед системами ПТОТ європейських країн постають значні виклики: сприяння інституціоналізованому співробітництву між різними стейкхолдерами; покращення інформації для молоді про можливості та особливості розвитку ПТОТ; врахування різноманітних потреб учнів; розширення форм і методів освітніх теорії і практики, інтеграція hard skills та soft skills у єдиний освітній процес тощо. Ще більше питань постає перед вітчизняною системою ПТОТ, оскільки матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, мотивація педагогів та майстрів виробничого навчання, інші нагальні проблеми потребують докорінної реформи.

Список використаних джерел

1. Greinert W.-D. Mass vocational education and training in Europe Classical models of the 19-th century and training in England, France and Germany during the first half of the 20th. Cedefop. *Panorama series*. 118. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005. 132 p.
2. Euler D. *Germany's dual vocational training system: a model for other countries*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2013. 77 p.
3. Markowitsch J., Hefler G. *Future Developments in Vocational Education and Training in Europe: Report on reskilling and upskilling through formal and vocational education training*. Seville: European Commission, 2019. JRC 117691. 24 p.
4. Bates P., Hunt W., Hillage J. *Learning at Work: Strategies for Widening Adult Participation in Learning Below Level 2 via the Workplace – a scoping study*. London: LSDA, 2005. 61 p.
5. Jamet S. Meeting the Challenges of Decentralisation in France. *OECD Economics Department Working Papers* № 571. 2007. 29 p.
6. COUNCIL RECOMMENDATION of 24 November 2020 on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience (2020/C 417/01). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020H1202(01))
7. UNESCO. *Strategy for TVET (2022–2029)*. URL: https://en.unesco.org/sites/default/files/unesco-strategy-for-tvet_2022-2029-discussion-document-en.pdf